

ciela

Ние изДАВАМЕ повече

ЩЪРКЕЛИТЕ И ПЛАНИНАТА

Авторова бележка

Важно е да се отбележи, че много от описаните тук местности (село Клисурса, което не бива да се бърка с исторически значимия град със същото име, селата Костица и Бял камък), отделни герои (най-вече капитан Коста) и повечето приказки и легенди (най-главно тези за Лада и Атила) са плод на авторовото въображение.

За описанието на нестинарските мистерии от голяма полза ми бяха както посещенията в странджанските села Българи и Кости, така и очерците по българския фолклор на Михаил Арнаудов. Отделни томове в поредицата „Жива старина“ на Димитър Маринов пък ми помогнаха в описанието на калушарите и техните лечителски обреди.

Епиграфът към тази книга в свободен превод гласи: „Посети вътрешността на земята и като пречистиш онова, което завариш там, ще откриеш скрития камък“. С първата си буква седемте думи в това алхимично мото изписват VITRIOL, пречистващия и преобразуващ течен огън. Всяка една от тези седем думи отговаря на един от седемте етапа на вътрешна трансформация, през които

ciela

ние издаваме повече

преминава духът по пътя си към философския камък. Седемте части в тази книга до известна степен следват тези седем етапа на преобразование.

И накрая, няколко думи за българското издание:

Бога Дионис наричали „дважди роден“. Според една легенда той бил син на Зевс и Персефона и с това си навлякъл гнева на Зевсовата съпруга Хера. Раздирана от ревност, Хера подучила титаните да погубят невръстния бог. В беса си те разкъсали Дионис и погълнали парчетата. Останало само сърцето му. Зевс го спасил, положил го в утробата на смъртната Семела и от нея Дионис се родил за втори път.

Отдавна вече корените на нестинарското тайнство тънат в забрава. Но там, където днес играят нестинарки, преди хилядолетия танцували тракийски жрици, в чест на дважди родения бог.

Подходящо ми се струва тогава и тази книга да е дважди родена – веднъж на английски, веднъж на български. Неправилно е да се мисли за едната версия като за превод, а за другата като за оригинал. Нека двете съществуват едновременно.

Мирослав Пенков

Дентън, Тексас

март 2016

Едно

Отвън някой така заблъска вратата, че цялата автогаричка се разтресе.

Провикна се мъжки глас:

– Отваряйте бре, магарици! Бурята съвсем ни застигна.

Но нали не бях мигвал вече трийсет часа, този глас може би само насън го чувах. А може би не ми се ставаше много-много, както се бях свил удобно в единия ъгъл. Шепата селяни около мен взеха да шават притеснени. Смядта на мокра вълна, на пот и на тютюн се надигна като мъгла от прастарите им кожи и чакалнята съвсем се запари. Знаех, че мен чакат, младото момче, да скокна и да преборя вратата, да пусна на безопасно онзи, който блъскаше така зверски. Затова стиснах очи и се престорих, че хъркам.

Бях пристигнал същата сутрин с автобус от София, четири часа лашкане до средата на едното плоско нищо.

– Сядаш тук и не мърдаш – беше ми казал шофьорът. – Чакаш автобуса за Клисуре. Идва по обед. Син автобус. С голяма табела. За Клисуре. Ти да четеш нали можеш?

Бавно и високо – така ми го беше казал – както се говори на чужденци, на пияници или на идиоти. А аз му бях кимнал усмихнат и се бях почувдил той за кое от трите ме беше сметнал.

Отвън юмрукът заблъска по-ядно. Вятърът така натисна прозорците, че стъклата им изпукаха, готови всеки миг да се пръснат. През притворени клепки видях как една баба с куцукане стига вратата. И един дядо как става да ѝ помогне. После, преди да се усетя даже, край нас се завихри див вятър, твърде горещ за средата на месец април.

Щом затръшнаха най-сетне вратата, чух мъжа, който беше думкал, само че вече отвътре.

– Ашколсун, бабо.

Сетне го и видях, как тупа пясък от синия си анцуг и от кафявото си кожено яке. Целуна бабата по челото и без никого да погледне, профуча към далечния край на чакалнята. Там една камара пейки се издигаше чак до оголените греди на тавана.

– Ти недей стърча вкаменена, ами ела да помогнеш! – викна, без да се обръща.

До вратата сега стоеше младо момиче. В сини шалвари и копринена рокля, то беше изскочило сякаш от самото нищо. Развързваше шамията си, бяла, с шамповани по плата рози, но като го повика мъжът, момичето хукна да му помага. Двамата сграбчиха една пейка и взеха да я влачат по пода на пет-шест метра.

– А дамаджаната? – изрева мъжът. – Къде я забрави?

Момичето хукна обратно към вратата. Лицето му поруменя като розите, а босите му крачета зашляпаха по наветия с пясък под.

Отведнъж ми олекна. Селяните, които от часове ме бяха мачкали с поглед, сега впиха очите си в новодошлата двойка. И на мен ми се прииска да позяпам какви ги върши момичето, но се уплаших да не ме хване мъжът ѝ. Затова се преместих до прозореца, да ѝ погледам отражението на скришно.

И там, до прозореца, видях задаващата се буря. Пред автогарата се извиваше път, напукан от жеги, от студове и от дъжд, а отвъд пътя лежеше голо и безкрайно поле. Два реда вятърни турбини подчертаваха хоризонта и пръснати между тях, преброих една дузина могили. Гробници от тракийско време, това поне знаех. А в далечината, отвъд могилите и турбините, стена от червен пясък се изливаше от небето, страховита и кална, и летеше право към нас.

– Самум – каза някой до мен. – Надига, разбираш ли, пясък от Сахарската пустиня и го влачи тука, на две хиляди километра.

Кълбо от дим блъсна прозореца отвътре и ме лъхна обратно в лицето. Като се разсея димът, видях отразен в стъклото един старец, призрачно-прозрачен, с изключение на мустака му – дебел като лакът и с цвета на ръждясала ламарина.

– Тя, моята другарка, ме кара да го къносам – каза ми той и като приглади косъм, кимна към една съсухрена бабка на пейката зад нас. Облечена цялата в черно – черна пола, черна престилка, черна забрадка – тя ми заприлича досущ на сянка. Старецът обърна поглед към новодошлото момиче.

– Аз да не бях женен, веднага щях да я открадна! – И вместо смях, пусна дълбока кашлица.

Прииска ми се да му обясня, че в България няма самуми. Но кой бях аз, че да го поправам? Може пък в годините мое отсъствие и климатът да се беше изменил. Прииска ми се да го попитам дали приближаващата буря не крие сериозна опасност? Дали не беше редно да се дръпна по-далеч от стъклото? Но да заговоря езика, който не бях говорил така отдавна, ми се стори по-страшно и от сто пясъчни бури.

Подвих опашка и допълзях обратно в моя си ъгъл. Седнало на своята пейка, момичето ядеше ябълка. Мъжът ѝ хъркаше, прегърнал плетената дамаджана, а в устата му димеше цигара. Аз ги погледах така по-нахално, докато изведнъж момичето не вдигна очи и не ме забеляза. Без да ме изпуска от поглед, тя впи ситните си зъбки в ябълката, засмя ми се и задъвка с блеснали от сладък сок устни. Отвън нещо удари стената и се пръсна с оглушителен трясък.

– Тъй, тъй – чух да шепне Ръждивият Мустак. Беше се върнал при жена си, пък тя сега се поклащаше напред-назад в ужас.

– Въх, въх – отвърна му тя. Като нежна песен. Въх, въх.

И изведнъж остро изписка:

– Добре си ни дошъл, свети Константине.

Заклати се по-напористо и взе трескаво да се прекръства. Една по една жените до нея станаха от пейката и се преместиха в най-далечния край на чакалнята. Една по една насядаха по пода и покриха лица с разноцветните си забрадки. Момичето в ъгъла се понадигна, хвърли ябълката настрана и избърса длани в шалварите си.

– Не бойте се, душички – рече им бабката в черно. – Свети Константин иде. А след него майчицата му и тя пристига.

Ръждивият Мустак измърмори нещо, но тя не пожела да го чуе. Напразно се мъчеше да си стигне галошите, напразно – да ги откопчае. Развързаната ѝ забрадка трептеше като крилото на въглена птица. Бузите ѝ бяха станали на червени ябълки и като вдигна очи да ме погледне, макар и само за миг, стори ми се младичка, като момичето в ъгъла.

– Не бой се, чедо – рече ми благо, избърса сълзи със забрадката си и я завърза на възел.

Ръждивият Мустак се смъкна на пода. Разкопча ѝ галошите, остави ги настрана, пък взе да ѝ мачка подпухналите розови ходила.

– Тъй, тъй – каза ѝ.

– Въх, въх – прошепна тя, а сълзите не спираха да се търкалят.

Около нас съвсем мръкна. Бурята беше погълнала малката чакалня. Юмруци от вятър заблъскаха стените, а от покрива със страшен трясък се разхвърчаха керемиди. Безброй песъчинки засипаха прозорците и всеки миг стъклата им щяха да се пръснат. Червено слънце гореше иззад червената мъгла – самум, от Сахарската пустиня.

– Не бой се, гълъбче – изкряска бабката в черно. – Свети Константин иде.

Но тя не на мен говореше.

Момичето беше отишло до най-големия прозорец. Дръзка и безстрашна, тя беше залепила дланите си на стъклото, сякаш готова да мине през него. Тялото ѝ трепкаше леко, а отразени в стъклото, влажните ѝ устни се бяха извили в тънка усмивка. Същата буря, която мен беше ужасила, нея я беше придърпала неуостоимо.

Дълбок подземен тътен разтърси чакалнята. Прозорците трепнаха като вода в менче и се пръснаха на парчета.

Зажумях миг преди пясъкът да ме плесне в лицето. Гърдите ми се изпълниха с огън и едва успявах да си поема въздух. Вятърът фучеше, жените плачеха, а стъклата се сипеха край нас натрошени. Нечия ръка ме улови за яката и ме затегли навътре в чакалнята.

– Хващай пейката! – изкомандва някой. – Обърни я ей тука.

Измъкнахме няколко пейки от камарата. Натрупахме ги и се скрихме зад барикадата.

– Аз нали ви рекох, душички – изкряска бабката в черно. – Хич дори не е страшно.

Колко време прекарахме така, не зная; телата ни – притиснати едно в друго като войници в окоп преди битка. Край нас плющеше пясък, а аз стисках очи с всички сили. Но скоро вятърът поотслабна и вече дишах малко по-леко.

Като ме плисна някой в лицето, подскочих уплашен. Червено вино, огнено и смъдящо.

– Да се измиеш от пясъка – каза ми мъжът с коженото яке. Беше понесъл дамаджаната си по редицата хора и ги поливаше по лицата. А до мен седеше неговото момиче, с коси, разпилени по раменете, и с лице, почерняло от виното и от разкаляния пясък. Кал и вино течаха по пода на гъсти вади и киселият мирис на грозде взе да се смесва с праха на пясъчната буря.

Прищя ми се да попитам момичето как се чувства. Да не я беше порязало стъклото случайно? Но пак стиснах зъби засрамен. Пък и очите ѝ жумяха, а на устните ѝ блестеше старата усмивка. Затова и аз зажумях. И аз се помъчих да дишам по-равномерно. Виното ми пареше на езика. Пясъкът ми драскаше гърлото.

– Ей, комсомолец, събуди се.

Някой ми бутна парче сирене в скута, крайче от питка. Ръждивият Мустак раздаваше храна от един пачник, а до него бабката в черно кротко смучеше малко коматче. Не бях кой знае колко гладен, но ми стана някак по-благо, с всяка хапка да избутвам надалеч тъмнината.

Задъвкахме така смълчани зад струпаните пейки, уплашени, но и пооблекчени. Тежка тишина беше изпълнила чакалнята и като изхълца една баба, всички пригнахме, макар да не беше особено смешно. Само момичето до мен мълчеше. Очите ѝ плуваха иззад стиснатите клепки, а лицето ѝ белееше съвсем, съвсем бледо.

Не издържах и се обърнах да я огледам. И тогава напипах локвичката кръв помежду ни. Виното я беше прикрило – черна кръв, лепкава и гъста, текнала през ръкава на копринената ѝ рокля.

– Ти да не би да пипаш жена ми? – кресна мъжът и скочи готов да се бие.

– Порязала се е – измънках. – Вижте, тече ѝ кръв.

Езикът ми съвсем се беше завързал, но продължих да бърборя. Най-сетне мъжът ме разбра. Запретна ръкава на жена си, а на китката ѝ блесна дълбока порезна рана.

– Майчице мила – каза мъжът. – Прималя ми.

Залитна назад и се свлече на пода. Селяните се скупчиха около момичето като лешояди. Един я плесна по бузата, друг ѝ викна да се събуди. Очите ѝ трепнаха, отвориха се – черни и лъскави като шурналата кръв – и тя се изсмя сладко.

– Леко ми е като на перце.

– Трябва да спрем кръвотока – чух се да казвам. Издърпах шамията и я навих около порязаната китка, после показах на един дядо къде да хване и как да натиска. Като насън прекосих чакалнята. Вятърът навяваше още пясък през натрошените прозорци, макар вече по-слабо. Като насън си взех раницата.

– Ти, кардаш, да не си доктор? – попита ме някой. Не, казах им, не бях. Но носех в раницата си комплект за първа помощ, знаех как да превързвам рани. Ей така продължих да бърборя, опиянен сякаш от звука на собствената си реч, или пък може би възбуден от адреналина.

Щом намотах превръзката, момичето отвори очи.

– Дайте ми малко водичка.

Допрях бутилка до устните ѝ, а тя отпи на ситни глътки.

– Бре, магаре такова, стой далеч от жена ми!

Мъжът ѝ пак беше скочил, но като видя локвата кръв на пода, пребледня и набързо си седна.

– Мише сърце – прошепна една бабка и селяните прихнаха да се смеят. Даже и момичето се закиска.

– Мъж от кръв да се плаши! – измънка някой.

– Че как коли курбан тогава?

Като чу това, мъжът най-сетне се вдигна. Разбута гневно тълпата, грабна жена си и я понесе към другия край на чакалнята. По пясъка блеснаха кървави следи. Той я положи на пода и разбеснял се, взе да ѝ размотава бинта.

– Чужд мъж да ми пипа жената – изсъска ядно, – а те, ахмаците, се смеят.

Метна превръзката на една страна и заувива забрадката около кървящата рана.

– Било ми мишо сърцето. На́ ви сега една мишка.

Слисан, аз огледах селяните. Но те само свиха рамене и закуцукаха обратно към барикадата от пейки.

Дълго време не намерих сили да помръдна. Гледах окървавената превръзка на пода, полепнала с черен пясък. Гледах мъжа, който с вперени в тавана очи притискаше раната на жена си. И накрая, като нямаше какво друго да сторя, вдигнах раницата си и побързах към най-отдалечения ъгъл.

Отвън пясъкът все още се люшкеше на талази като суха мъгла. Ала най-страшната буря си беше отишла. Облегнах глава на стената, затворих очи и се заслушах. Пясъкът съскаше, барабанеше, сипеше се върху покрива, през начупените прозорци. За кой ли дявол се бях върнал в тази държава, да гоня един човек, когото не бях виждал вече петнайсет години? Човек, на когото дори гласът не бях чувал през последните три? Моята собствена плът и кръв. Героят от милото ми детство. Човек, който беше изчезнал без думичка за сбогом.

Измъкнах туристическата карта, която бях купил в София, и я разстлах в скута си. Тук, пред мен, в югоизточното ъгълче на България, се разливаше Странджа. Тук, пред мен, криволичеха устието на Велека, черноморският бряг. Тук беше и Турция, и границата, като крайчето на моминска рокля. Капризна беше тази мома. Все се задяваше с момците, вдигаше крайчето да покаже на един глезенче, после го скриваше и го разголваше пред друг – Гърция, България, Турция и така хиляда и триста години. И там, връз това крайче, сред плисналите странджански баири, изписана на картата с шрифт, различен от този на другите села около нея, се гушеше Клисурса. Тъкмо към тази Клисурса сега бях тръгнал аз. Тъкмо в тази Клисурса сега се криеше моят дядо.

Сгънах картата и я мушнах обратно в раницата. Иззад барикадата бабката в черно се беше успокоила. Ръждивият Мустак беше почерпил с цигара друг един дядко и тънки кончета сив пушек течаха към тавана. Мъжът с коженото яке продължаваше да притиска китката на жена си, лицето му – восъчнобледо, а нейното – алено, запотено. Чух я как му говори сладко, гласът ѝ – слаб и далечен, главата ѝ – люшната на едното му рамо. А трийсет километра на юг, точно в този миг в Клисурса, моят дядо ядеше обяд или пък вадеше от кладенеца ведро, четеше книга или се стягаше за следобедна дрямка. Без да подозира даже, че милият му внук приближава със страшна сила. Да му поиска сметка за огорчителното бягство? Ех, да бяха само подбудите ми така благородни и чисти.